

Aktører: Det er ingenting nyliberalismen liker bedre enn å gi inntrykk av at den rir på en bølge av historisk uunngåelighet.

Konstruert krise

Vi går inn i krisenes tidsalder, skal vi tro filosofen Gunnar Skirbekk. I denne 38 sider lange

pamfletten, gitt ut av tidsskriftet Røyst, lister han opp krisene som vil ramme verden: klimaendringer, befolkningsvekst, global konkurranse, konflikter over mat, jord og energi, overdrevent høyt privat forbruk. Biosfærens begrensninger og kapitalismens stadig råere konkurranse setter velferdsstaten særlig på prøve.

Skirbekk mener dessuten at de to vesentligste forutsetningene for velferdsstaten er en bestemt *politisk kultur* og *statsgrenser*. Med politisk kultur mener Skirbekk at menneskene som lever under velferdsstaten bør jobbe, betale skatt og føle seg som en del av et helhetlig samfunnsprosjekt. Hvis vi har disse forutsetningene på plass vil vi også få en økt *nøysomhet*: Folk som ikke snylter på skatt eller trygd, folk som ikke forlanger at staten «lever over evne».

Med statsgrenser mener Skirbekk at arbeidskraft og kapital ikke kan være mobile. Det vil «være en spenning mellom ideen om en velferdsstat og idealet om fri flyt av personer og penger. Vi kan ikke få begge ting på samme tid», ifølge Skirbekk.

Det er ikke åpenbart at diagnosen er godt stilt. For det første: Velferdsstaten har gjort seg fullstendig avhengig av fri flyt av arbeidskraft. Landets universiteter, sykehus, eldresentre, byggeplasser og kontorbygg står som levende monumenter over innvandringens uvurderlighet.

For det andre: Mobil kapital behøver ikke være et onde for den norske velferdsstaten. Vi har en godt utdannet arbeidsstyrke og et styresett som gjør landet attraktivt for investorer. Norge har vært en nettovinner i en verden av fritt bevegelig kapital – se bare på Oljefondet – og vil sannsynligvis fortsette å være det. Det er verre for Mongolia eller Vietnam.

For det tredje: Klimaendringene er en krise for kapitalismen, ikke velferdsstaten. Omstillingen til renere energi og et redusert

forbruksnivå stiller markedsøkonomiens forutsetning om kontinuerlig vekst på prøve. Men CO²-utslipp har ingen relevans for hvorvidt Norge «kan» eller

per innbygger (i faste 2005-priser). Det er altså fullt mulig å drive en relativt beskyttende velferdsstat selv med et BNP-nivå som settes tilbake et halvt århundre.

Riktignok er en bestemt politisk kultur utvilsomt viktig. Men implikasjonene av denne innsikten blir i det daglige nesten alltid overdrevent – og brukt for å belegge en eller annen konvensjonell maktfordeling.

Pamflettens høydepunkt er anbefalingen om borgerlønn. Statens legitimitet øker når overføringene blir like, administrasjonskostnadene synker og et kreativt potensial blir frigjort.

Er den norske velferdsstaten virkelig «under vanskelige vilkår»? Man bør spørre hvem som har fått lov til å definere problemet. Det mest slående med endringene i velferdsstaten de siste årene er i hvor stor grad de har vært frikoblet fra tvingende nødvendighet. Tidligere statsminister Jens Stoltenbergs påstand om at en aldrende befolkning krever pensjonsreform var problematisk fordi forlenget levealder kan være kompatibel med identisk pensjonsalder så lenge skattenivået ikke holdes konstant og arbeidsproduktiviteten forblir høy og økende.

Sosiale problemer er ikke gitt. De blir laget hver eneste dag: på Dagsnytt 18, i Høyres kommunikasjonsavdeling. Samfunnskritikkens første oppgave bør være en refleksiv øvelse: Hvem har sagt at dette er et problem som er verdt å diskutere *slik det er blitt stilt* for oss?

For Skirbekk finnes det bare «objektive» grunner til at velferdsstaten blir satt på prøve – som demografi og økologi. Det finnes ingen aktører som har en interesse av å aktivt og systematisk bygge den ned. Men det er disse aktørene – snarere enn virkelighetens objektive strukturer – som er velferdsstatens utfordring, eller snarere *utfordrere*. Det er ingenting nyliberalismen liker bedre enn å gi inntrykk av at den rir på en bølge av historisk uunngåelighet.

Forestillingen om den snarlig kommende krisen er det første hinderet for et forsvar for velferdsstaten.

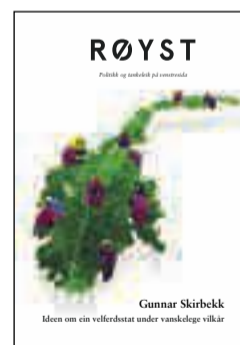
Victor Lund Shammas
bokmagasinet@klassekampen.no

ILLUSTRASJON: QUENTIN MATS, 1514, WIKICOMMONS.

PAMFLETT

Gunnar Skirbekk
Ideen om ein velferdsstat under vanskelige vilkår
Tidsskriftet Røyst 2015, 38 sider

” Er velferdsstaten virkelig «under vanskelige vilkår»?

«bør» ha omfordelende beskatning, sykepengeordninger eller lignende. Testen for dette argumentet er historisk. I 1960 hadde Norge et BNP-nivå per innbygger på 108,129 kr og i 2011 var nivået på 415,760 kr